

PLATELIŲ ŽEMĖS ATMINTIS

Vaizdai ir sakmės,
pasakojimai ir spėlionės

Dešinėje – knygos „Platelių žemės
atmintis. Vaizdai ir sakmės,
pasakojimai ir spėlionės“ viršelis

Beveik prieš metus redakcijoje sulaukėme Žemaitijos nacionalinio parko direktoriaus pavaduotojo Sauliaus Sidabro telefono skambučio: Platelių kraštotyrininkė, buvusi pedagogė Stasė Stripinienė spaudai rengia knygą. Mokytoja norinti, kad prieš pateikiant leidinį spaudai ją peržiūrėtume, savo nuomonę pasakytume...

Visada iki šiol džiaugdavomės sulaukę S. Stripinienės tekstų. Jie kruopščiai parengti, kiekvienas žodis sakinyje atsakingai parinktas. Neabejojome, kad ir šį kartą turėsime gerą progą pasimėgauti puikiu darbu. Neapsirikome. Bendraudami su autore sužinojome, kad, prieš daugelį metų pradėjusi rinkti legendas, padavimus, pasakojimus apie Platelių kraštą, mokytoja nesitikėjo, jog ateis diena, kai gaus pasiūlymą visa tai sudėti į knygutę ir ją išleisti. Tad per tuos kelis dešimtmečius neišliko duomenų apie kai kurias tautosakos pateikėjus. Dėl to buvo pasirinktas ir savitas surinktos informacijos pateikimo būdas (ne visur yra nurodomi informaciją pateikę asmenys).

S. Stripinienė – ne žemaitė. Dalis platelių pasakojimų užrašyta bendrine lietuvių kalba, kai kas – tarmiškai – šio krašto kalba. Taip šie tekstai spausdinami ir knygėlėje. Ji primena mūsų tėvų storus užrašų sąsiuvinius, kuriuose surašyta visa, kas brangiausia, kas metų metai išnešiota. Ją S. Stripinienė pavadino „Platelių žemės atmintis. Vaizdai ir sakmės, pasakojimai ir spėlionės“. Joje mokytoja rašo:

„PLATELIŲ ŽEMĖS ribas nubrėžiau subjektyviai: jos neatitinka nei Platelių ežeryno, nei Platelių Pilies, nei Platelių valsčiaus ar seniūnijos ribų. Rašau tik apie nedidelį vakarinį ežero pakraštį, kurį esu išvaikš-

čiojusi, rinkdama tautosaką. Nuo 1960 metų gyvenu Plateliuose ir jaučiuosi plateliške. Vis dėlto toli gražu nepažįstu šios žemės taip, kaip ją pažįsta senbuviai. Drąsos apie ją rašyti suteikia senųjų platelių pasakojimai.

ŽEMĖS ATMINTIS. Žemė kalba vardais. Žemė kalba kalneliais ir daubomis, vandenimis ir ažuolais, akmenimis ir kapais... Žemės atmintį saugo seni pasakojimai, apie kuriuos žmonės sako: ta pasaka ėjo... Mokslininkai tuos keistus pasakojimus vadina sakmėmis. [...]

TIKSLAS. Norėjau papasakoti apie šią gražią paslaptinę žemę, kokią ją matau ir girdžiu sakmėse. Žaidžiotos žemės atmintis jau prigesusi, ir aš dėl daug ko spėliuju. Spėlionėmis, kaip ir visu darbu, norėjau žadinti susidomėjimą šia žeme, didžiavimąsi tėvyne. [...] Kviečiu domėtis Gimtinės praeitimi, rinkti medžiagą, pasakoti atsiminimus... Gimtoji žemė bus gyva, jei mūsų vaikai ir vaikų vaikai kalbės Jos kalba, girdės Jos atmintį. Tik visi kartu galime išsaugoti Tėvynės gyvybę.“

Leidinio pabaigoje autorė pateikia trumpą informaciją apie save. Ji rašo: „Gimiau 1933 m. rugpjūčio 11 d. Šiaulių apskrities Žagarės valsčiaus Žadeikių kaime ūkininkų Stanislovo Riškaus ir Pranciškos Laurinaitytės šeimoje. Augome trys seserys ir brolis. 1950 m. baigiau Žagarės gimnaziją. Su pagarba prisimenu mokytojus, ypač – matematiką Domą Sniešką ir liuanistę Danutę Mušinskaitę. 1951 m. pavasarį tėvelį suėmė ir per tardymus Žagarėje nukankino saugumas. Jis pripažintas laisvės kovų dalyviu. Mamą ir mus keturis gelbėjo, globojo komunistas dėdė Jonas Laurinaitis. Jis gel-

bėjo ne tik sesers šeimą. Svarbios ne etiketės; svarbiausia – koks tu žmogus.

1950–1955 m. studijavau liuanistiką Vilniaus universitete. Niekada neužmirštu gerbiamų dėstytojų Jurgio Lebedžio, Meilės Lukšienės, Vandos Zaborskaitės. Klausiausi Vinco Mykoliaičio-Putino paskaitų. Pasukui dirbau lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja: 1955–1956 mokslo metais – Židikuose, 1956–1957 – Ylakiuose. Tada – stacionarinė aspirantūra universitete. Nuo 1960 m. rudens mokytojau Platelių vidurinėje mokykloje. 1984 m. išėjau į pensiją. Gyvenu Plateliuose. Vyras – ylakiškis Algirdas Stripinis – irgi buvo mokytojas. Sūnus Saulius – architektas. Abu mirę. Turiu anūkus Dainių ir Algirdą ir marčią Snieguolę.

Studijuodama dalyvavau tautosakos rinkimo ekspedicijose. Dirbdama skatinau mokinius užrašinėti tautosaką ir kalbinę medžiagą. Patį tautosaką kelis metus rinkau, išėjusi į pensiją – kai atsirado laiko. Tai buvo labai geri ir daug man davę metai! Mokiais iš Senųjų išminties, giliau pajutau žmogų, gamtą ir amžinybę; ėmiau suprasti, jausti tai, kas vadinama tautos dvasia ar kultūra. Pajutau toli nueinančias Tautos šaknis ir vis daugiau norėjau sužinoti apie praėjusių amžių ne tiek fizinį, kiek dvasinį gyvenimą, – klimpau į mitologiją... Dabar suprantu, kiek man padėjo ir padeda per tautosakos rinkimą išaugęs Vienovės jausmas: Visa yra Viena, ir todėl nebaisu nei gyventi, nei mirti.“

Pristatydami S. Stripinienės knygą „Platelių žemės atmintis. Vaizdai ir sakmės, pasakojimai ir spėlionės“, spausdiname S. Stripinienės tekstus apie Platelių ežerą (tekstai parengti pagal pirminį šių tekstų variantą – knygoje jie kiek pakoguoti).

KEKLIS (CEKLIS, CECLIS)

STASĖ STRIPINIENĖ

1253 metais Rygos vyskupas ir Kalavijuočių ordinas dalijosi Kuršą. Šioje teritorijoje gyveno ne tik kuršiai, o jos pietinė dalis (į ją įėjo ir Keklis) dar nebuvo nukariauta. Tarp istoriniuose šaltiniuose minimų dalybose dalyvavusių Kuršo žemių Keklis yra viena didžiausių, o jos centre – Platelių ežerynas. Keklio vardas vis dar neaiškus. Manau, kad jis sietinas su mūsų žodžiais „kekė“, „keku-las“, „kekta“ ir su latvių „cekuls“ (kuodas, kuokštas, medžio laja).

Visa kalvota ir ežeringa kalnų kalnelių ir ežerų ežerėlių žemė – tarsi apie didelį ežerą sukibusi kekė. Kekta. Cekulas. Ceklis. Keklis. Jei toks vardo aiškinimas yra teisingas, jis rodytų Platelių svarbą prieš tūkstantį (o gal ir tūkstančius) metų. Juk neatsitiktinai Lietuvos metraščiai pasakoja, kad Palemonas su savo žmonėmis atplaukęs būtent į Platelius! ...

O po 1392 m. Keklis visai nebeminimas. Kodėl Vytautui įsigalint šis vardas turėjo išnykti? Kas sunaikino gausias ir stiprias šios žemės pilies, jei jokios Ordino kronikos nemini jų puolimų ir griovimų? O gal mini – tik kitais vardais? Senieji, tikrieji šios žemės piliakalnių vardai užmiršti... Ir vėl – kodėl? Nežinau. Bandysiu spėlioti. Vėliau. Kai dar kartą pavaiškšiosiu šia žeme, pasiklausysiu jos kalbos...

PLATELIŲ EŽERAS

Ežeras atėjūnas

...Kur dabar ežeras, kitą kartą buvo žemas slėnis su keliomis aukštomis kalvomis. Per slėnį iš šiaurės į pietus vingiavo upelis. Žmonės slėnyje pjaudavo sieną. ...Vieną vasarą, artėjant sienapjūtei, pasirodė juoda kiaulaitė ir nesustodama ėmė knisti vagelę. Kniso ir kniso – gal tris savaites ėjo apie slėnį, kol grįžo į tą pačią vietą. Tada kiaulaitės nebeliko. Žmonės jau pjovė, džiovinę sieną. Artėjo saulėgrįžos metas. Ir tada nuo Notėnų, iš šiaurės vakarų, ėmė kilti debesis. Žmonės sunerimo: gali sienas sulyti! O debesis, didėdamas ir tamsėdamas, atėjo ir sustojo virš slėnio. Jis vis tamsėjo, ėmė užti, sniokšti, maišytis, urduluoti... Tris dienas vis grėsmingesnis virš slėnio kybojo. Trečią dieną vis žemiau leidosi, pradėjo žaibuoti... Kas tik galėjo, puolė grėbti ir vežti laukuose dar buvusį sieną. Išėjo ir nėsčia moteris – jau paskutinėse dienose; bet grėbia ir ji. Staiga iš juodo debesies pasigirdo didelis balsas:

– Boba, lauk! Boba, lauk! Boba, lauk! Visi suprato: debesis neprakiurs, kol iš slėnio neišeis nėsčioji. Važiuoja paskutiniai šieno vežimai, o nėsčioji eina už jų. Kai tik išėjo ant kalnelio, prapliupo lietus – jau ne lyja, o liete lieja. Viena moteris (kai kas sako, kad nėsčioji, kai kas – kažkokia senelė) stebėdamasi ištarė:

– Ta platė lėj! Ta platė lėj! Kai tik taip pasakė, debesis šiūst ir nusileido į slėnį. Atsirado Platelių ežeras. Mat moteris netyčiomis pašaukė ežerą vardu: platė lėj – Platelė, Plateliai.

...M. Kaniavienės bočelis visada sakydavo, kad mūsų ežeras yra ne tik atėjūnas, bet ir perėjūnas: atėjo – ir išeis. O maža Magdelė vis laukė ežero išėjimo: tai bent prisirinksiu žuvų!.. Ką gali žinoti, gal ežeras pamažu ruošiasi kilti... Každada toli toli eidamas jungėsi jis su kitais ežerais ežerėliais. Vėliau galėjo pasididžiuoti didelėmis švარიomis įlankomis. Dabar jau ir Didžiojo ežero dugne žolį atsiran-da... Gal Kiaulaitė jau žvalgosi ežerui kitos vietos?..

O žmonės tikėjo, kad šitas ežeras po žeme susisiečia su jūra. Ir žinojo, kad ežere yra užmiršti takai, kuriais gali pereiti į kitą krantą. Ir sakė, kad miestas kitą kartą buvo ežere! Gal ir taip. Ką gali žinoti...

Ežero gyvybė

Geras mūsų ežeras. Jau pareidamas, saugodamas nėsčiąją, jis parodė, kad vertina žmogaus gyvybę, yra artimas žmogui. Ir žmogus bandė suprasti Ežero gyvybę, suteikdamas jai įvairius pavida-lus. Vienas iš Ežero zoomorfinių pavidalų – jam ribas pažymėjusi juoda KIAULAITĖ (o gal tai buvo šernas?). Bet yra ir kitų pavidalų. Iš Beržoro ežero į Platelių ežerą teka Beržojos upelis (už Beržoro, pakalnėje). Beržoriškė O. Žvirzdienė pasakojo, kad vasarą, kai naktys trumpiausios (bene šv. Jono (Rasų) naktį?), vidurnaktį iš Plate-lių ežero upeliu atbrenda juodas JAUTIS (– Ne, ne briedis: argi neatskirsi briedžio nuo jaučio! – senoji net pyktelėjo, man suabejo-jus). Pastovi įsibridęs Beržoro ežere – ir kad sumauros! Kad su-mauros! Paskui apsisuka, eina atgal, brenda tolyn į Platelių ežerą – ir dingsta. Bet nepaskęsta: kitos vasaros trumpiausią naktį vėl pa-sirodo... (Šitas jautis, matyt, atsimena, kad Platelių ežeras jungėsi su Beržoro ežeru – atsimena Platelių ežeryną. O man jis primena Egipto upės Nilo šventąjį jautį Apį (upė, žemaitiškai – opis, prū-siškai – apis; Egiptiečių Nilo senasis vardas buvo Apis!.. Ar gali būti, kad tiek toli siektų šios sakmės atmintis?). O trečias (jauniau-sias? seniausias? belaikis?) nuolatinis Ežero gyventojas – jo gyvy-bės pavidalas – yra VELNIAS. Pavadinamas jis ir Velniuku, ir Ežero Ponu ar Ponaičiu. Kartais jis – juoda žmogysta, kartais apsirengęs, kartais visas juodais plaukais apžėlęs. Ir, žinoma, jis pasiverčia kuo tik panorėjęs! Bet abejoti jo tikrumu negalima: Velnias atsako už tvarką Ežere, saugo paskendusį varpą ir Karalienės turtus...

Paskendęs varpas

Jo istoriją iš tėvų ir bočių girdėjo ir man papasakojo Jeronimas ir Jonas Užpaliai.

...Surinko plateliškiai pinigų ir pas garsų meistrą užsakė didelį brangų varpą. Sutartu laiku nuvažiavo, užmokėjo meistrui, bet pa-šykštėję nedavė magaryčių, – ir įsižeidęs meistras užkeikė išve-žamą varpą:

– Kad tu paskęstum!

Buvo žiema, ir žmonės su varpu grįžo per ežerą Žiemokeliu. Pačioje giliausioje Nalijos vietoje varpas nei iš šio, nei iš to susiū-bavo, krito iš rogių, pramušė ledą ir paskendo. Ir niekas jo negalėjo

surasti... Po kiek laiko, surinkę pinigų, plateliškiai vėl pas tą patį meistrą užsakė tokį patį varpą. Šį kartą atsiimdami nepagailėjo magaryčių ir varpą laimingai parvežė į Platelius.

...Kai naujuoju varpu skambina din-dan, din-dan, ežere atsiliepia: „Bruolau, skėndau, bruolau, skėndau...“

Liaudies išmintis sako, kad kas 300 metų užburtus daiktus ir žmones galima išvaduoti. Atėjo išvadavimo akimirka ir varpui.

...Moteris skalbėsi paežery. Veizi, – iš ežero kildamas siūbuodamas artėja varpas! Jau visai čia pat, jau buvo ranką bekelianti peržegnoti (ir būtų išvadavusi jį), bet netikėtai kažkas už nugaros lyg sušmėžavo ir kažką pasakė. Moteris krūptelėjo ir atsisuko... Tuo pat metu kažkokia juoda būtybė nusikvatojusi šoko pro ją, apžergė varpą ir su juo nutolo, paskendo ežere... Visi žinojo, kad ežere yra paskendęs varpas. Parūpo ir grafui... Pasamdė narus, suvarė baudžiauninkus su valtimis... Narai, pasiėmę virves, paniro, o valtyse sėdintys vyrai laukė ženklų, kada bus galima tempti virves – kelti varpą. Jau pajuto lyg ir tįptelėjimą, jau buvo betraukia, kai išniro persigandę narai:

– Nieko nedarykit, plaukiam!.. Ir papasakojo, kad radė varpą, kad jau prie ašos rišę virvę, bet staiga ant varpo pasirodęs Juodas Ponaitis (kiti sako – visas apžėlęs juodas žmogus) ir įspėjęs:

– Iškelsit varpą – užliesiu visus Platelius!

Gal grafas ir nepatikėjo, gal liepė dar kartą nerti, bet niekas nebeklausė; žmonės žino, kad su Velniu nepasivaržysi. Nerado varpo ir šiolaikiniai narai. Taip ir tebėra skenduolis ežere. Kai skambina Platiuose, pasiklausykite paežery – bene išgirsit Ežero Varpą...

O poilsiautojams ežere ir prie ežero reiktų būti budriems: paskaičiuokim, bene vėl praėjo 300 metų, bene vėl gali išplaukti pagalbos besitikintys skenduolis.

Aukos

Kai gal prieš 50 metų beržoriškei Batavičienei prasitariau eisiantį į ežerą maudytis, susirūpinusi moteris perspėjo:

– Neikit prie ežero, jis ryja žmones!

Gali būti, kad daug kas iš vietinių tada dar tuo tikėjo ar bent abejojo: paežerės visada čia būdavo tuščios... Tik vėliau, laikui einant, čia daugėjo atvykėlių, kurie nepažinojo ežero ir jo nebijojo. Ežeras tikrai ima aukas!

...Jei rudenį užšaldamas ežeras kaukia (kai kas sako – žveigia) – tais metais jis ims žmogų! Ir juk tikrai: kartais ežeras užšąla tyliai, o kartais kaukia (pati girdėjau). S. Šoblinskaitė atsiminė: baisiai kaukė ežeras 1928 m. – tada vienu kartu paskendo 8 žmonės... Kai ateina laikas imti žmogų, ežeras kartais kažkaip tyliai jį pasikviečia, o kartais balsu prakalba. Sunku atsispirti ežero kvietimui.

...Grafas saulėtą pavakarę vaikščiojo paežery. Netikėtai atbėga nekviestas liokajus ir jau bėgdamas ima sagstyti:

– Pone, grafe, leisk nors trumpai išsimaudyti! Grafas pykteli; o čia ir saulės nebelieka, ir ežeras pradeda nerimti.

– Grįžk ir greitai atnešk man lietsargį! Nenoromis grįžta neišsimaudęs liokajus... O kai ateina su lietsargiu, ežeras nurimęs, vėl šviečia saulė ir grafas dabar leidžia išsimaudyti.

– Tai kad nebenoriu... Rytojaus dieną sužinojo, kad lygiai tuo metu, kai liokajus veržėsi maudytis, antroje ežero pusėje paskendo žmogus: atėjus laikui, ežeras vis tiek pasiėmė auką!

...Šventorkalny S. Laivinė grėbė šieną. Pavakary šeimininkai nuėjo namo. Ji pabaigė grėbti ir prisėdo paežery ant akmens. Ir staiga – toks gūdas balsas:

Platių šv. Apaštalo Petro ir Pauliaus bažnyčia ir varpinė. Danutės Mukienės nuotrauka

– Valanda atėjo, žmogaus nėra! Pašokusį apsidairė: tuščia, nė gyvos dvasios. Atsisėdo. Ir vėl:

– Valanda atėjo, o žmogaus nėra!

Dabar atsiminė, kad šitaip balsu kartais ežeras šaukia auką! Tai trečio karto nelaukė – tekina parbėgo Pyla į Platelius.

K. Sausdravienės bočius Vaškys (jis buvo grafo krikštasūnis (žem. – podė) su sūnumi ganė paežery dvaro arklus. Ir išgirdo keistai graudingą balsą:

– Atėjo adyna, žmogaus nėra! Tris kartus tas pats balsas tą patį šaukė... Ir mato: eina žmogus. Atėjo prie ežero, nusirengė – ir į vandenį... Jie gano sau, o žmogus ir negrįžta. Nuėjo pažiūrėti. Drabužiai padėti, o žmogus plikas vandeny – negyvas. Nuskendo. Tai jį ežeras prišaukė tokiu graudingų balsu.

...Dvi plateliškės skalbėsi paežery. Viena atsivedė dvi nedideles dukreles. Mergytės rado prie kranto paliktą plaustą. Užlipo, vaikšto, linguoja – žaidžia. O plaustas tyliai tolsta nuo kranto... Kai mergytės išsigando ir verkdamos ėmė šaukti mamą, pribirsti prie plausto motina jau nebegalėjo. Motina, ir antroji skalbėja šaukė:

– Nebijokit, atsisėskit, plaustas prie salos sustos!.. Bet mergytės nepaklausė: abi šoko į ežerą ir nuskendo. Motinos akyse nuskendo... Jei norės, jei jam reikės, ežeras vienaip ar kitaip pasiims žmogų.

Užburti karšiai

Ežere yra žuvų, kurios čia gyvena nuo poledynmečio – 15, 20 ar dar daugiau tūkstantmečių. Tai sykai ir seliavos. Šaltų vandenų žuvims patinka šaltas mūsų ežero vanduo; įšilti jam turbūt neleidžia dugno šaltiniai. Sykai saugomi, jų negalima gaudyti. Tai suprantama. Bet žvejai nepagauna ežere ir karšių!

...Grafas leido žvejams gaudyti visas žuvis, išskyrus karšius. Kai vieną kartą žvejai ištraukė prie Pilies (kiti sako – prie Pliksalės) daug didelių karšių, ežero prižiūrėtojai liepė juos paleisti. Supykę žvejai didžiausiam karšiui į akį įvėrė spyną ir paleido užkeikdami:

– Kad tavęs niekas nepagautų!

Nuo to laiko karšių ir nebepagaunama.

...Na o Antanas Katkus pasakojo, kad žvejams buvo liepta iškrauti karšius. Šie supykę užrišo tuščią matnę, įrakino spyną ir įmetė į ežerą. Atskirai įmetė spynos raktą ir užkeikė:

(Nukelta į 46 p.)

(Atkelta iš 45 p.)

– Karšius gaudys tik tas, kas ištrauks spyną ir raktą!
Niekas neištraukė – niekas nepagauna karšių.

...Pasakojama, kad kartą žvejas (kai kas patikslina: Pranciškus Sereckis prie Palšienės skardžio) ištraukė didžiulį vienaakį karšį. Dar sako, kad tai tam karšiui buvo įkabinta spyna.

...O žuvų ežere plaukiojo milžiniškų! Pati gal prieš 50 metų mažiau iš ežero grįžtantį kaimyną su neįtikėtinu laimikiu: už nugaros kybojo lydeka, kurios galva sulig jo galva, o uodega vilkosi žeme. Kaimynas buvo labai stiprus ir aukštas vyras, tai lydeka turėjo būti dvimetrinė!

SALOS

Ažuolų sala

Nedidelę šiauriausią Ažuolų salą dabar jau reiktų vadinti pusiasaliu. Salą, joje esantį pilkapį tyrinėjo archeologai. Vladas Žulkus teigia, kad saloje trumpai gyveno vikingai. Na o vardo kilmė aiški: saloje buvę daug ažuolų. Senieji pasakojo girdėję, kad ten degė pinigai... Ir klydinėjo žvakelės...

Gedgaudo salalės

Šiauriniame ežero gale (į pietus nuo Ažuolų salos) yra kelios mažytės Gedgaudo salalės: Trakumienės krūmalis, Ilgasis krūmalis, Pastaroji sala, Apkurtinasis krūmalis...

Ubagsalė

Ji taip vadinama dėl to, kad, grįždami iš Žemkalvarijos (Žemaitijos Kalvarijos) atlaidų, į salą brisdavo ir čia linksmindavosi ubagai.

...Apsistojo saloje trys ubagai: du sveiki, trečias aklas. Visko turi, bet trūksta moteriškių. Palikę akląjį saugoti terbų, sveikieji išėjo į Beržorą (ten gyveno daug ubagų). Tiems išeinant, akklasis džiaugėsi:

– Kad panoktų, kad parvestų, visiems gerai būtų!.. O kai anie sugrįžo, neberado nei „aklojo“, nei terbų. Tai ėjo per Medsėdžius klausinėdami, ar kas nematė tokio ir tokio... Taip žmonės ir sužinojo šitą istoriją.

...Kaubriai važiavo naktį namo iš baliaus Uogučiuose. Ir matė Ubagsalėj ugnį, kaip raudoną stulpą. O po kiek laiko sapne Kaubrei apreiškė:

– Eik kasti pinigų, ten Končius (ubagas) nabaštiks įkasė. Kask naktį, vienas, atsargiai...

Ryte papasakojo žmonai. Sako: „Neisiu“. Tai gal po kokių dviejų savaičių vėl sapne jam liepė:

– Pranciškau, eik kask pinigų, tu matei, kur degė! – Ir vėl nėjo – „nežinosiąs kame kasti“...

– Pražiopsojom savo laimę, – apgailėstavo E. Kaubrienė-Mikalauskiene. L. Mikalauskas, grįždamas paryčiui nuo mergaitės, girdi Ubagsalėj dainas. Pagalvojo, kad žvejai, ir užėjo pažūrėti. O ten – ubagai visokie: ir sveikas, ir aklas, ir raišas, ir kuprotas... Ten, būdavo, jau sueis kartais trys keturi, o kartais ir dešimt, dvidešimt, iš Žemkalvarijos grįždami, turės ir maisto, ir degtinės, tai pasistatys palapinę ir gyvens... Garsūs, triukšmingi buvo ubagų naktiniai baliai prie laužų: muzika, dainos, klykavimai... M. Kaniavienė prisiminė, kad medsėdiš-

kiai sunerimę klausydavosi ubagų naktinio triukšmo; ar žinosi, ką sugalvos girtas ubagas... Paskui ir kunigai, ir grafai, ir valdžia pradėjo barti, drausti tuos ubagų pasilinksminimus, ir jų ėmė mažėti...

Šončelis (Ragelis, Ančiukas)

Ragelio, Ančiuko vardais salelė vadinama, be abejo, dėl mažumo, dėl išvaizdos. Sunku spręsti apie tų vardų senumą. Man atrodo, kad įdomesnis, gal kažkada turėjęs mums nebežinomų prasmių yra Ragelio vardas. Šončius – visoje Lietuvoje žinomas polonizmas (lenk. *szaniec* – apkasas, pylimas). Tą vardą salelė galėjo gauti Lietuvos-Lenkijos valstybės laikais, jau po XVI a. unijos, kai iš dvarų lenkų kalba ėmė skverbtis ir į kaimus... Kokią ribą žymėjo ši Šončelio salelė? Šiaurinį ežero galą nuomojo gintališkėnai. Žmonės pasakoja, kad iš Šeirių, iš Smiltyno, povandeniniu akmenų taku galėjai pereiti ežerą iki Šončelio. Gal ir tas takas, ir Šončelio sala buvo „šončius“, riboženklis, kurio turėjo laikytis ir Gintališkės, ir Platielių žvejai. Kažkada žvejyba ežero žmonėms buvo labai svarbi!

Briedsalė

Į didelę žemą salą seniau vasaromis nakčiai subrisdavo briedžiai. Šaltai, iš apskaičiavimo juos žudė žmonės. Vieni laukdavo saloje, kiti – prie įėjimo į ją. Kai briedžiai sueidavo, suguldavo, saloje juos pradėdavo šaudyti. Bėgančius iš salos žvėris šaudydavo vyrai, laukę pasaloje. Taip medžiojant buvę išžudyti visi Plokštinės briedžiai...

Veršių sala

Medsėdžių Grišmanauskis į salą visai vasarai atplukdydavo veršius. Dėl to ta vieta ir Veršių salos vardą gavo... Aišku, kad šis vardas labai jaunas. Manau, jis prigijo dėl to, jog buvo panašus į senąjį. Kokį? Sala į vakarus vis žemėja, ir aiškiai matyti, kad po vandeniui artėja prie kranto. Bet nepriartėja – lieka lyg vartai. Spėju, kad senovėje prityrę žvejai tarp salos ir kranto mokėjo įrengti varžas, į kurias varydavo žuvis. Tai gali būti, kad seniau sala vadinosi Varžų vardu. Iš Varžų salos nesunku virsti Veršių sala...

Pliksalė

Vardo kilmė aiškinama dvejopai. ...Ten plakė prie medžių priištus plikus baudžiauninkus.

...Kai kitose salose jau augo medžiai, viena Pliksalė ilgai buvo plika, be medžių. Man atrodo, kad pastarasis aiškinimas senesnis. Tik niekas nepasakė, kodėl ta sala buvusi be medžių. O gal salos senasis vardas visai kitas?..

Žuvėdrų sala

Ji yra jauniausia. Tai aukštuma tarp Pilies ir Pliksalės. Ją gali pamatyti ežerui nusekus. Ten jau auga nendrės ir sausą vasarą peri žuvėdros.

Auksalė

Kartais tai sala, kartais pusiasalis (priklauso nuo vandens lygio). Mįslingas vardas tarsi pasakoja, kad ten buvo aukojamos aukos. Kada? Kokios? Kam? Klausimai kol kas be atsakymų. Ir kyla gal net šventvagiška abejonė: Auksalė yra Augsalė? Auganti sala: ežerui vis senkant, sala auga... O gal Augsalėje kažkas augo ar buvo auginama? Kada? Kas? Kam? Vėl klausimai be atsakymų.

Juozapas Mickevičius monografijoje „Plateliai“ rašo, kad Auksalę seniau vadinę Aukštsale. Ką gi, galėjo būti ir taip. Aukštsalė, Augsalė, Auksalė... Vis dėlto, manau, kad geriausias Auksalės vardas – paslaptingas, susijęs su etnine kultūra... O gal su... auksu?

Gaidsalė

Nedidelę apvalią įpiečiausią salą norisi apglėbti delnais – taip ji gražiai atrodo... Buitiškas nesenas vardo aiškinimas: pirmieji vokiečiai (1914–1918 m.) grobė vištas, tai žmogus saloje slėpęs vištas ir gaidį (labai jau primena Veršių salos vardo aiškinimą). Bet juk sala turėjo vardą ir iki tų Vaitkaus vištų ir gaidžio! Gaidsalės vardas, manau, yra labai senas.

...Kartais vasaros naktimis virš salos iškyla didelis gaidys. Kai kas patikslina: raudonas gaidys. Ir spėja, kad taip rodosi saloje esantys užburti pinigai (beje, gaidys pasirodo ir ant Dovainių Gaidpilės, virš pilkapio). Istorikas, religijų tyrinėtojas Jonas Lasickis XVI a. rašė, kad Plateliai garbina dievą Kirnij, kuriam aukoja gaidžius. J. Lasickis pats tų aukojimų nematė, tik iš kitų girdėjo apie Kirnij ir gaidžius. Vargu ar tie aukojimai vyko XVI amžiuje. Turbūt tada tai jau buvo atsiminimai, pasakojimai apie senovės ikirikščioniškas apeigas. Gaidsalės vardas iš tiesų galėjo išlikti iš anų senovės laikų. Gal saloje vykdavo aukojimo apeigos, bet labiau tikėtina, kad ten buvo specialiai auginami, laikomi Kirnio apeigoms skirti gaidžiai. Turbūt raudoni gaidžiai... Juos ir primena sakmė bei salos vardas. XX a. tų ritualams skirtų gaidžių vietą labai lengvai užėmė nuo vokiečių slepiamos vištos ir gaidžiai...

...Labai norėtusi tikėti, kad Gaidsalės gaidžiai buvo aukojami netolimoje Auksalėje – Aukų saloje! Bet tai turbūt per daug drąsus spėjimas: ne viena ežero pakrantės vieta atrodo tinkama Platelių dievo Kirnio ritualams, o ir Gaidsalė bei Auksalė artimesnės Beržorui, nei Plateliams...

Pilies sala (Pilis)

Visaip pasakoma: „plauksiu į Pilį, plauksiu į Pilies salą“. Pilies salą ir Šventorkalnį jungė tiltas. Jo ažuolinius poliūs žmonės kartais išsiraudavo kurui („Labai kaitrios buvo malkos!“ – prisiminė S. Plaipa). Tiltu zonoje vykusių kovų liudininkai – akmeniniai sviediniai. Iš ežero prieš kokius 40 metų jų daug ištraukė narai, o salos pakrantėje jų daug mėtųdavosi toje vietoje, kur, tikėtina, buvo tilto pradžia. Ten, pakrantėje, net sviedinių krūvos būta... Iš ežero ištrauktieji dailesnio darbo, gal kiek didesni, šviesūs, o saloje vandens išplautieji – rausvi, gal kiek mažesni...

...L. Mikalauskas žinojo, kad Pily nuo vasaros pusės (šiaurės rytuose) pakrantėje yra durys!

...! Pilies salą Kęstutis atvykęs su pagrobta Birute. Čia ji buvo

saugojama, kol kunigaikštis susitaręs su žyniais.

...Prie Pilies salos seniau rasdavo ežero išmestų gintarų.

...K. Budrienei mama pasakojo, kad maža ganydama matė, kaip Pilies saloje altoriaus pavidalu bažnyčia iškilo. Kiti pasakojo girdėję, kad bažnyčia iš ežero iškyla pietvakarinėje salos pusėje per Velykas; skamba varpai, apie bažnyčią eina procesija. Paskui viskas dingsta vandenyje.

...Pilyje seniau buvo švedų stolyčia (Jeronimas Užpalis).

...Saloje seniau buvo Baltoji pilis (Jonas Užpalis).

...Gyveno salos trobelėje neturtinga moteris su vaikais. Vieną vakarą jėjo du jauni vyriškiai. Moteris ant kelių turėjo mažąjį vaiką, kiti vaikai sukinėjosi aplinkui. Įėjusieji visai kvietė moterį eiti su jais: duosią daug pinigų. Bet moteris nėjo, sėdėjo su vaikais, ir tiek. Kai nepažįstamieji išėjo, vyresnieji vaikai pasakė aiškiausiai matę, kad svečių nosys buvo nekiauros, – taigi velniai! O moteriai nieko blogo negalėjo padaryti, nes ji buvo su mažu vaiku. Mažas vaikas be nuodėmės, ir velniai prieš jį bebėgiai.

...Platelių Mikalauskas su draugu atplaukė į Pilį. Draugas vaikščiojo saloje, o Mikalauskas gulėjo pakrantėje. Ir vis jam per akis grybšt!.. Ir vėl grybšt!.. Pašoko supykęs (manė, kad draugas). Veizi (žūri) – velnias bestovjs! Pradėjo šaukti; atbėgo draugas, o velnio nebėliko...

Pilies karalienė

...A. Liutkienės mamai jos bočelis pasakojo, kad buvo užėjusi švedų kariuomenė. Pily buvo švedų karalienės rūmai. Po rūmais – dideli rūšiai. Liutkienės sūnus Petris su kitais pusvaikiais kasė ir prikasė plytas...

...Karalienė jodavo ant balto arklio. Ji buvo užkerėta ir jos niekas negalėjo nušauti. Kai į vylų įsidėjo šermukšninę kulką, tuosyk tenušovė... Karalienės duktė Zifrina buvo labai graži. Dėl jos nusi-skandino tarnas Gervazas. O Zifrina turbūt į lenkus pasidavė... Švedai čia išbuvo 300 metų. Paskui – lenkai 300 metų. Po lenkų užėjo rusai. Vėl 300 metų išbuvo...

...Pilyje gyveno karalienė. Ji buvo burtininkė, ragana. Jodinėdavo ant baltos kumelės, kuri bėgo virš vandens. O taip bėgti galėjo todėl, kad velniai kumelei po kojomis torielkas (lėkštes) kaišiojo (J. ir J. Užpaliai).

...Ežero gatvės gale, Puidoko žemėje, vyrai palei Pylą kasė griovį. Ir iškasė sunkią auksinę pasagą; svėrė ji visą svarą! Visi sutarė, kad tai karalienės kumelės pasaga; kas gi dar kaustys arklus auksu! Atidavė pasagą šeimininkui, o kur šis dėjo, niekas nežino; negi pasakosis žmogus... Šitą atsitikimą maža S. Šoblinskaitė girdėjo iš šimtamečio senelio Lukauskio – jis tada dar piemenėlis buvęs...

...Kartais karalienė vadinama švedų karaliene, o kartais ją puola švedai.

(Nukelta į 48 p.)

Platelių ežeras. Danutės Mukienės nuotrauka

Plateliai. Danutės Mukienės nuotrauka

(Atkelta iš 47 p.)

...M. Kaniavienei bočelis pasakojo, kad karalienė turėjo deimantines šukas. Kai į ją šaudė, šukos ir įkrito į vandenį – ten, pas Pilį... Ir dar bočelis sakė, kad karalienės kumelę nušovė iš armatos – armatos buvo į šiaurę nuo ežero pakastos. Dėl to ta vieta vadinasi Pakastuva.

...Karalienės niekas negalėjo nušauti – išties ji ranką, ir kulka lekia atgal. Bet vieną kartą priešai apsupo visą ežerą, ir karalienė suprato: reikia palikti Pilį. Pasiėmė savo brangiausias auksus ir pasuko link šiaurinio ežero galo. Kiek į ją šaudė, – niekas nekludė. Bet atsirado vienas gudresnis ir ties Šeirių iškyšuliu, tuoj už Gaudupio žiočių, nušovė baltąją karalienės kumelę – pataikė į kaktą. Dėl to šitas iškyšulys (didelio Šeirių pusiasalio pusiasaliukas) vadinasi Kumelkaktė. O koks to šaulio gudrumas, pasakojama įvairiai. Vieni sako, kad nušovė su šermukšnine vylyčia (velnias bijo šermukšnio...), o kiti, – kad su sidabro kulka (taip dažnai būna pasakose...), atseit, išsilupo kareivis sidabrinę mundieriaus sągą ir ja užtaisė šautuvą... Dar kiti tvirtina, kad nušovė kviečio grūdū! O yra žinančių, kad nušovė, stovėdamas ant savo žemės. Mat, kareivis turėjęs ant kaklo maišelį su gimtinės žeme (žuvusiam akis užberti); šitą savo žemę pasibarstęs po kojomis ir šovęs. Ir burtai buvo bejėgiai...

...Kumelė paskendo. O kur pasidėjo karalienė, neaišku. Pasakojama, kad užkasė savo auksus Skarbo kalne ir... dingo. L. Mikalauskis buvo girdėjęs, kad bėgusi į Plokštinę ir ten ją aukso kardu užkapoję priešai. J. Mickevičiaus užrašytoje saktėje pasakojama, kad Plokštinėj užkapotą karalienę ir aukso kalaviją priešai pakasę po kadagių. Atseit, kas atras tą kalaviją, bus nenugalimas karžygis. Daug jaunikačių ieškoję, bet iki šiol niekas neradęs (ši pasakiškos ir patriotiškos pabaigos saktė neatsitiktinai žinota bajoriškuose Mačiūkiuose ir Mikytuose – tie kaimai buvo XIX a. sukilėlių centras Platelių apylinkėse). Karalienės saktėse jaučiami keli laiko sluoksniai: Žečpospolitos žlugimo ir sukilimų dvasia, atsiminimai apie karalienės Kotryną (neaiškus santykis su švedais) ir Boną (lietuvių nemylimai „raganai“ Bonai kurį laiką priklausė Plateliai) ir dar senesni amžiai... Etnologas Libertas Klimka teigia, kad saktės apie karalienę yra labai senas sutrumpėjęs Aušrinės mitas. Visai įtikinamas teiginys: viename (o jų, be abejo, būta daugiau) garsaus mitologo Juliaus Greimo rekonstruotame Aušrinės mite karalienė Aušrinė susijusi su sala, su balta kumele, su aukso. Mito pabaigoje iš vandens dugno aukso spinduliu ji kyla į dangų ir suspin-

di Aušrine žvaigžde. ...Gal ir mūsų karalienė pakilo į dangų. Mitą užmiršę, mes nebežinome, nebesutariame, kur ji dingo...

...Karalienei išvykus, Pilyje liko jos užburti turtai. Daug kas jų ieškojo.

Pilies turtai

...M. Kaniavienei bočelis pasakojo, kad Pilies saloje, po obelimi, yra didžiausios landynės, pakajai. Vienas žmogus ėjo ir atrado užrašą: „Eik toliau – laimę rasi“. Ėjo toliau, vėl rado užrašą: „Nepadėjęs neieškok“. Tai ir nebeieškojo.

...L. Mikalauskis tvirtino, kad Pilies salos vasaros pusėje (šiaurės rytuose) tikrai yra durys. Matyt, apie tas duris daug kas buvo girdėjęs. O jau pilies pamatus, visokius įdubimus tai dar ir prieš keliasdešimt metų galėjai surasti. Todėl ir turtų ieškotojams buvo maždaug aišku, kur kasti...

...K. Sausdravienės bočius Vaškys ir dar du vaikai Pily kasė pinigų. Vieną naktį kasa, paryčiui prisikasa – geležinės durys geležiniu raktu užrakintos. Bet jau rytas tuoj, reikia į darbą eiti, palieka viską; kitą naktį ateis... O atėję randa viską lyg jų nebūtų kasta! Vėl kasa, vėl durys, vėl reikia į darbą eiti... Ir trečią naktį tas pats. Tai daugiau ir nebėjo.

...Žiemą vienas Plokščių kaimo gyventojas ėjo per ežerą į Platelius. Paklydo. Pamatė švieselę ir ėjo į ją. Atsidūrė prie Pilies. Mato: salos pakraštyje atidarytos durys! Įeina lyg į rūšį. Pakraščiais aukso pilnos skrynios, vidury – didžiausias kubilas aukso. Eina artyn... Staiga ant kubilo pasirodo baisiausias lyg slibinas, lyg šuo raudona gerkle, o iš gerklės lekia ugnys. Žmogų lyg viesulas išnešė iš požemio. Kai atsipeikėjo, kai parėjo namo, susirgo ir po dviejų savaitių mirė.

...Stirbaičių Steponavičiui per sapną pasakė:

– Jok į Pilį, nieko nebijok, pasiimk aukso, kiek paneši.

Nepatikėjo žmogus, nejojo. Antrą naktį vėl tas pats:

– Jok, nebijok, pasiimk aukso...

Vėl nejojo. Bet kai ir trečią naktį liepė joti ir pasiimti auksą, paklausė. Nujojo iki ežero ir sustojo: ežeras užia, traška, putoja, ledai grūdasi kalnų kalnais! Kur čia josi... Pabūgo ir grįžo atgal. O kitą dieną nujoja ir mato: ant ežero tvirčiausias lygus ledas, vakarykščių ledo sangrūdų nė pėdsako. Apmatonio žmogui akis velnias ir neleido pasiimti jam skirtų pinigų.

...Trys plateliškiai susitarę nuplaukė į Pilį. Vietą numanė, tai neabėjodami ėmė kasti. Kasa, kasa... Jau kažkas yra! Atkasa geležines duris, atidaro. Įeina. Didelio kambario gale – kitos durys. Eina artyn. Staiga prie durų pasirodo du baisūs britvonai ugniniais narsais, o vyrus lyg viesulas išneša į viršų!... Atsipeikėjo ryte ežero pakraščiuose: vienas – prie Kumelkaktės, kitas – prie Kelmijų, trečias – prie Kunigo upės. Stovi vandeny ligi kelių... Kai parėjo namo, kai susitiko ir sutarė dar kartą plaukti; nieko baises vasarą ežere kojas pamirkyti... Nuplaukė, kasa, vėl tas pats: durys, britvonai, viesulas... Ir vėl atsipeikėjo ežere. Tik vietos sukeistos. Tik vandeny jau iki pažastų! Kai susitiko, nutarė neberizikuoti: trečią kartą įkš į ežerą su visa galva... Su velniu nepasivaržysi!

...Taip atsitiko ne tik plateliškiams, bet ir Plokščių, ir Pamedlinčių vyrams; viesulas visus išnešė, tik britvonų kartais nebūdavo.

...Trys Medsėdžių vyrai nuplaukė į Pilį aukso kasti. Vietą žinojo. Kasa, kasa, jau prikasė puodą, – kad pradėjo ažuolai virsti! Trata aplinkui visi medžiai! Išsigandę pasitraukė į pašalį. O kai nurimo, kai sugrįžo puodą paimti, – nei ažuolai išvirtę ir nei žymės jų kasimo...

...Žmogui per sapną apreiškė (jei žmogui nieko neapreiškia, tai jam nėra nė ko bandyti...) ir pasakė:

– Eik, kask pinigus ir nieko nebijok!.. Nuėjo, kasė, atkasė duris – apkerpėjusios visos. Atidarė... Veizi: trys skrynios aukso. Bet ant kiekvienos skrynios guli po britvoną – išsižioję, baisiausi! Žmogus ir pabūgęs, numojęs ranka: iš baimės mirsiu, geriau jau neisiu artyn. Ir išėjęs pro duris atgal. Pats žmogus S. Laivienei pasakojo, kad taip jam buvę Pily! ...Kiek kas bandė laimę, niekam nesisekė: tai koks didelis žalnierius pasirodys nė nepradėjus kasti, tai koks žvėris išgąsdins, tai viesulas išneš. O jei eidavo dviese, tai galėdavo dar blogiau baigtis.

...Per sapną liepė plaukti į Pilį broliams Gelžiniams. Nuplaukė, pradėjo kasti ir grįžo tylėdami. Kažkaip abu suprato, kad gali vienas kitą užmušti dėl aukso. Čia jau tikrai velnias juos gundė kasti! Visi žmonės sako, kad užkeiktų pinigų turi ieškoti vienas arba trys. Jei eis dviese, vienas kitą užmuš...

Užkeiktus turtus lengvai gali gauti tik tas, kam žadėta. Jei jam užteks drąsos ir tikėjimo! Karalienės aukso buvo žadėta Steponavičiui, bet pabūgo žmogus... Žadėta buvo ir Mėdsėdžių Zeniauskui, tam, kur Pašėirėj gyveno.

...Žiema. Vidurnaktis. Miega Zeniauskai. Pro miegus vyras girdi: beldžia į langą! Ir balsas:

– Kelkis, važiuok į Pilį, turtai atidaryti!

Apsisapnavau, – pagalvojo Zeniauskas ir vėl miega. Bet vėl beldžia, jau smarkiau:

– Greitai kelkis, važiuok, turtai atidaryti! Dabar jau Zeniauskas žadina žmoną: taip ir taip, kaip tu manai?.. Pabudinta žmona burbteli:

– Apsisapnavai, gulk ir miegok... Bet nespėjo abu nė akių dorai sumerkti, kai smarkiai subildino į langą ir piktai pasakė:

– Kelkis, važiuok, skubėk, gal dar spėsi! Dabar jau šoko abu, greitai susiruošė, ir Zeniauskas išlėkė per mišką į Pilį. Jau Kumelkaktė, jau mato: Pily ugnies kamuolys – pinigai dega! Jau prie pat ežero... Ir vos spėjo sulaikyti arklį: ežeras suūžė, subangavo, ledo kaip nebūta!.. Grįžo atgal, o žmonai paklausus tiek ir tepasakė:

– Velnias norėjo paskandinti, dėl to ir budino... O kai ryte nuvažiavo pažiūrėti, mato gražiausiai savo vėžes, mato, kur stabdė arklį... Ir ežeras kaip buvo su ledu, taip ir tebėra, ir žiemokelis suvažinėtas... Pražiopsėjo žmogus žadėtą laimę – vis per tą žemaitišką neskubėjimą. Praėjo žadėta valandėlė. Burtai vėl turi galią...

Zifrina ir Gervazas

...Pilies grafo duklė Zifrina pažadėjo tekėti už to, kas iš ežero dugno ištrauks jos deimantines šukas. Kai jas ištraukęs tarnas Gervazas grafitės veide pamatė tik išgąstį ir pasibjaurėjimą, metė šukas atgal ir pats nūrė į ežerą... Tokie yra Antano Vienuolio-Žukausko legendos „Platelių ežero paslaptis“ siužeto rėmai.

Vienuolis 1951–1957 m. vasarodavo Plateliuose pas sūnų provizorių. Provizorius Stasys Žukauskas ne kartą mokiniams yra pasakojęs, jog tėvelis nusivylė, kad apie tokį gražų ežerą nėra poetiškų pasakojimų, ir dėl to pats sukūrė legendą. Vaistinėje patarnavusios jaunutės dailaus veidelio Zifrinos Urbonaitės vardą davė grafitėi... Viskas aišku: Zifrinos ir Gervazo legenda yra autorinė Vienuolio kūryba. Bet... Gal vis dėlto ne viskas aišku?.. Mokytoja Stanislava Andriuskaitė (g. 1917 m.) man pasakojo mokytoją Grabį sakius, kad Zifrinos ir Gervazo istoriją iš plateliškių jis girdėjęs dar iki Vienuolio legendos parašymo (iki 1954 m.). Mėdsėdiškė A. Liutkienė neabejodama tvirtino, kad šią pasaką jai mažai pasakojęs

Šv. Florijono kopylytstulpis Platelių centre. Danutės Mukienės nuotrauka

bočelis Valančius. Tik Zifrina buvo karalaitė – Pilies karalienės duklė – ir į ežerą bėrusi deimantus. Karalienę nušovus, Zifrina turbūt į Lenkus pasitraukusi... Na o M. Kaniavienei bočelis pasakojo apie į ežerą įkritusias karalienės deimantines šukas... Ir dar. Provizorius neminėjo, kad rašytojas rinko medžiagą kūrybai: kalbindavo plateliškius, su portfeliu eidavo į Beržorą... Apie tai ligininės virėjai Vladislavai Strakšienei pasakojo rašytojo marti gydytoja Gražina Žukauskienė. Tai gal kažkokias grafitės (karalaitės?) ir tarno istorijos nuotrupas Vienuolis išgirdo iš žmonių? Dėl to, žinoma, nesumažėja jo puikios legendos reikšmė (man atrodo net priešingai – padidėja, nes kūriniui suteikiamas platesnis, gilesnis kontekstas). Jeiigu taip, kas galėjo būti pirmosios legendos autorius? Atsakymas tik vienas: Sofija Tyzenhauzaitė (Platelių grafo Oktavijaus de Šuazelio-Gufjė žmona), sentimentalių romantiškų istorijų kūrėja (beje, spausdintų romanų veikėja yra ir gražuolė Pilies grafitė...). Kūrybinga, netradicinio elgesio (žmonės sako ją buvus gerą, draugišką) grafiene, nuobodžiaudama Platelių dvare, galėjo improvizuodama saviškiams papasakoti nelygiųjų meilės tragišką istoriją... (įvairaus lygio meilės Šuazelių gyvenime užteko, ne visai aiškūs ir pačios Sofijos santykiai su caru Aleksandru...). Romantišką istoriją iš dvaro žmonių galėjo išgirsti ir kaimiečiai. Jiems ta istorija buvo neįprasta, ir tik vienas kitas ją įsiminė.

...Gražios dvare tarnavusios kaimietės Urbonaitės dvynukai sūneliai buvo grafo vaikai. Tai žinojo daugelis senųjų plateliškių. Vienas iš dvynukų – Zifrinos Urbonaitės tėvas. Neįprastą Zifrinos vardą Vienuolis grąžino grafitėms...